

Vec C-21/22

**Zhrnutie návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 98 ods. 1
Rokovacieho poriadku Súdneho dvora**

Dátum podania:

7. január 2022

Vnútroštátny súd:

Sąd Okręgowy w Opolu

Dátum rozhodnutia vnútroštátneho súdu:

10. december 2021

Účastníčka konania, ktorá podala opravný prostriedok:

OP

Predmet sporu vo veci samej

Predmetom konania pred vnútroštátnym súdom je rozhodnutie o opravnom prostriedku, ktorý podala OP proti rozhodnutiu poľského zástupcu notára o zamietnutí vykonania notárskeho úkonu, a to spísania v mene ukrajinskej štátnej príslušníčky závetu formou notárskej zápisnice obsahujúceho doložku o voľbe ukrajinského práva, ktorým sa bude spravovať dedenie jej celého dedičstva, a o zmene zákonnej dedičskej postupnosti stanovenej ukrajinským právom.

Predmet a právny základ prejudiciálnej otázky

Vnútroštátny orgán predkladá dve otázky. Prvou otázkou žiada určiť, či osobná pôsobnosť článku 22 nariadenia č. 650/2012, ktorý oprávňuje poručiť zvoliť si právo domovského štátu za právo, ktorým sa bude spravovať dedenie jeho celého dedičstva, zahŕňa aj osobu, ktorá je štátnym príslušníkom tretieho štátu. Druhá otázka sa týka určenia – v prípade platnosti bilaterálnej zmluvy uzatvorenej medzi členským štátom a tretím štátom, ktorá síce neupravuje otázku voľby práva, ale stanovuje rozhodné právo – vzájomného vzťahu medzi touto zmluvou a nariadením 650/2012, ako aj vplyvu tejto hierarchie noriem na možnosť voľby práva na základe článku 22 v spojení s článkom 75 tohto nariadenia štátnym príslušníkom daného tretieho štátu.

Odoslané otázky

1. Má sa článok 22 [nariadenia č. 650/2012] vykladať v tom zmysle, že osoba, ktorá nie je občanom Európskej únie, má právo zvoliť si právo domovského štátu za právo, ktorým sa bude spravovať dedenie jej celého dedičstva?
2. Má sa článok 75 v spojení s článkom 22 uvedeného nariadenia č. 650/2012 vykladať v tom zmysle, že v prípade, keď bilaterálna zmluva uzatvorená medzi členským štátom a tretím štátom neupravuje voľbu práva v dedičskej veci, ale stanovuje rozhodné právo v dedičskej veci, štátny príslušník takéhoto tretieho štátu, ktorý býva v členskom štáte viazanom touto bilaterálnou zmluvou, si môže zvoliť právo?

Relevantné ustanovenia práva Spoločenstva

ZFEÚ: článok 81 ods. 2 písm. c)

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 650/2012 zo 4. júla 2012 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a prijatí a výkone verejných listín v dedičských veciach a o zavedení európskeho osvedčenia o dedičstve (ďalej len „nariadenie 650/2012“): odôvodnenie 38; články 22 a 75

Relevantné ustanovenia vnútroštátneho práva

Umowa polsko-ukraińska z dnia 24 maja 1993 r. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych (Poľsko-ukrajinská zmluva z 24. mája 1993 o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych a trestných veciach, podpísaná v Kyjeve 24. mája 1993) (Dz.U. z roku 1994, č. 96, položka 465): články 36 a 37

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (zákon zo 4. februára 2011 o medzinárodnom práve súkromnom) (Dz.U. z roku 2011, č. 80, položka 432): článok 66a

Ustawa z 14 lutego 1991 r. Prawo o notariacie (zákon o notároch zo 14. februára 1991): články 81, 81 a, 82 a 83

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Občiansky súdny poriadok zo 17. novembra 1964, Dz.U. z roku 1964, č. 43, položka 296) (ďalej len „kpc“): článok 366

Stručný opis skutkového stavu a konania

- 1 OP, ktorá má len ukrajinskú štátnu príslušnosť a má bydlisko v Poľsku, je spolu so svojím manželom na základe zákonného bezpodielového spoluvlastníctva manželov spoluvlastníčkou nehnuteľnosti určenej na bývanie nachádzajúcej sa v Poľsku. V Poľsku sa obrátila na notára, aby spísal závet formou notárskej zápisnice obsahujúci voľbu ukrajinského práva a zmenu zákonnej dedičskej postupnosti na základe tohto práva.
- 2 Dňa 10. júla 2020 zástupca notára odmietol vykonať notársky úkon v rozsahu, v akom sa týkal voľby ukrajinského práva, keďže sa domnieval, že voľba ukrajinského práva v závete by bola protiprávna, konkrétne by odporovala článku 81 zákona o notároch.
- 3 OP podala opravný prostriedok zástupcovi notára, ktorý sa vo fáze vlastného preskúmania opravného prostriedku pokúsil začať príslušné prejudiciálne konanie, ale uznesením z 1. septembra 2021 vo veci C-387/20, OKR, bola prejudiciálna otázka Súdnym dvorom vyhlásená za neprípustnú. Zástupca notára teda opravný prostriedok zamietol.
- 4 OP podala opravný prostriedok na vnútroštátny súd. Žiadala, aby bolo zamietnutie v celom rozsahu zrušené a aby bola Súdnemu dvoru predložená prejudiciálna otázka.

Hlavné tvrdenia účastníkov konania vo veci samej

- 5 V odôvodnení zamietnutia vykonania notárskeho úkonu sa zástupca notára v prvom rade odvoláva na aspekt osobnej pôsobnosti nariadenia. V tomto kontexte

odkazuje na uznesenie Sąd Okręgowy w Opolu (Krajský súd Opole) z 28. februára 2020, ktorý v rámci prejednávania opravného prostriedku podaného vo veci s analogickým skutkovým stavom konštatoval, že článok 22 nariadenia priznáva možnosť voľby práva štátu, ktorým sa bude spravovať dedenie ich celého dedičstva, výlučne štátnym príslušníkom členských štátov Európskej únie. Indíciu vylučujúcu uplatnenie nariadenia na štátnych príslušníkoch tretích štátov podľa názoru tohto súdu obsahuje aj odôvodnenie 38 prvá veta nariadenia 650/2012, ktoré hovorí o práve voľby štátnych príslušníkov Únie, a takisto aj článok 81 ods. 2 lit. c) ZFEÚ, ktorý je právnym základom prijatia nariadenia 650/2012 a podľa ktorého nariadenie je opatrením zameraným na zabezpečenie zlučiteľnosti kolíznych noriem a noriem určujúcich právomoc uplatniteľných v členských štátoch.

- 6 V druhom rade notár poukázal na aspekt prednosti úprav bilaterálnych zmlúv uzatvorených medzi členskými štátmi a tretími štátmi pred nariadením 650/2012 na základe článku 75 tohto nariadenia. Poľsko-ukrajinská bilaterálna zmluva o právnej pomoci a právnych vzťahoch v občianskych a trestných veciach z 24. mája 1993 neupravuje možnosť voľby rozhodného práva v dedičských veciach. Článok 37 poľsko-ukrajinskej zmluvy reguluje rozhodné právo v dedičských veciach tým spôsobom, že rozhodným právom pre dedenie hnuteľného majetku osoby, ktorá podala opravný prostriedok, je ukrajinské právo ako právo štátu, ktorého je štátnou príslušníčkou (odsek 1), zatiaľ čo rozhodným právom pre dedenie nehnuteľného majetku je právo zmluvného štátu, na ktorého území sa tento majetok nachádza (odsek 2). Neexistuje preto možnosť zjednotiť dedičský štatút.
- 7 Vo svojom opravnom prostriedku podanom na vnútroštátny súd OP uplatňuje nesprávny výklad článkov 22 a 75 nariadenia 650/2012.
- 8 V súvislosti s článkom 22 prvou vetou nariadenia 650/2012 osoba, ktorá podala opravný prostriedok, poukázala na znenie tohto ustanovenia, podľa ktorého „osoba“ [v poľskom znení nariadenia je výraz „každý“] si môže za rozhodné právo pre dedenie zvoliť právo svojho domovského štátu. Takisto poukazuje na skutočnosť, že článok 22 nariadenia 650/2012 je obsiahnutý v kapitole III tohto nariadenia, ktorá obsahuje kolízne normy všeobecnej povahy. Podľa článku 20 nariadenia 650/2012 právny poriadok určený podľa nariadenia sa uplatní bez ohľadu na to, či je právnym poriadkom členského štátu. OP zastáva názor, že sa to vzťahuje aj na právo určené na základe voľby práva podľa článku 22 nariadenia 650/2012.
- 9 OP v súvislosti s článkom 75 nariadenia 650/2012, ktorý stanovuje, že týmto nariadením „nie je dotknuté“ uplatňovanie zmlúv uzatvorených medzi členskými štátmi a tretími štátmi, zastáva názor, že súbežná záväznosť nariadenia a takejto zmluvy neznamená, že poľské orgány musia na poľsko-ukrajinskú dedičskú vec uplatniť kolízne normy vyplývajúce z takejto zmluvy v prípade, v ktorom určujú rozhodné právo na základe objektívnych hraničných ukazovateľov. Keďže článok 37 poľsko-ukrajinskej dohody nerieši otázku voľby dedičského práva,

nemôže mať v takejto situácii prednosť pred úpravou článku 22 nariadenia, ktorý túto otázku upravuje a umožňuje voľbu práva.

- 10 OP zároveň tvrdí, že zamietnutie spísania závetu v Poľsku obsahujúceho voľbu ukrajinského práva je o to viac protiprávne, že takýto závet by mohol byť vyhotovený v akomkoľvek inom členskom štáte (ktorý nie je viazaný predmetnou zmluvou s Ukrajinou) a že toto zamietnutie vedie k rozdrobenosti dedičstva, ktoré je v rozpore so zásadou jednoty dedičského štatútu, ktorej význam zdôraznil Súdny dvor v rozsudku C-218/16, Kubicka.
- 11 Vo svojej odpovedi na opravný prostriedok zástupca notára zastával názor, že poľsko-ukrajinská zmluva vytvára samostatný právny režim určovania rozhodného práva v dedičských veciach, ktorý má ako celok prednosť pred právnym režimom vyplývajúcim z nariadenia 650/2012, vrátane článku 22 tohto nariadenia.
- 12 Zástupca notára však zároveň upozornil na skutočnosť, že prednosť tejto zmluvy uznávaná aj v doktríne, ktorá vedie k rozdrobeniu rozhodného práva (iné právo sa uplatňuje na hnutelný majetok a iné na nehnuteľný majetok), veľmi sťažuje vyhotovenie závetu vzhľadom na značný počet ukrajinských občanov bývajúcich v Poľsku. Vzhľadom na systémový význam právneho problému prejednávaného v tejto veci zástupca notára podporil návrh OP na predloženie prejudiciálnej otázky Súdnemu dvoru.

Stručné odôvodnenie návrhu

- 13 Pokiaľ ide o prvú otázku, vnútroštátny súd v prvom rade poukazuje na to, že maďarská a poľská vláda, ako aj Európska komisia sa vo svojich pripomienkach vo veci C-387/20, OKR sa zhodli na tom, že článok 22 nariadenia 650/2012 priznáva osobe, ktorá nie je občanom Únie, možnosť zvoliť si za právo, ktorým sa bude spravovať dedenie jej celého dedičstva, právo tretieho štátu, ktorého je v čase voľby alebo úmrtia štátnym príslušníkom. S odvolaním sa na článok 366 kpc (Občiansky súdny poriadok) tento súd dospel k záveru, že vyššie uvedené rozhodnutie Sąd Okręgowy w Opolu (Krajský súd Opole) z 28. februára 2020, ktoré vykladá osobnú pôsobnosť článku 22 nariadenia 650/2012 ako obmedzenú len na štátnych príslušníkov členských štátov, čo podľa názoru zástupcu notára vylučuje možnosť vykonania požadovaného notárskeho úkonu, nie je v predmetnej veci záväzná. Vnútroštátny súd však považuje za potrebné zjednotiť stanoviská súdov v tejto spornej otázke a z tohto dôvodu kladie Súdnemu dvoru prvú prejudiciálnu otázku.
- 14 V súvislosti s druhou otázkou sa vnútroštátny súd predovšetkým odvoláva na stanoviská maďarskej a poľskej vlády, ako aj Európskej Komisie uvedené v pripomienkach predložených vo veci C-387/20, OKR, z ktorých vyplýva nejednotnosť výkladu článku 75 nariadenia 650/2012. Podľa názoru maďarskej vlády toto nariadenie nemôže mať vplyv na uplatňovanie medzinárodných dohôd, ktorých zmluvnou stranou je v čase prijatia nariadenia jeden členský

štát alebo viacero členských štátov a ktoré sa týkajú otázok upravených v tomto nariadení; v takejto situácii sa podľa jej názoru musí rozhodné právo určiť výlučne na základe kolíznych noriem uvedeného dohovoru a ak bilaterálna zmluva „mlčí“ o otázke voľby práva, potom štátny príslušník tretieho štátu s bydliskom v členskom štáte, ktorý je zmluvnou stranou uvedenej zmluvy, nie je oprávnený zvoliť si dedičský štatút. Komisia tiež uznala, že ak dvojstranná zmluva uzavretá medzi členským štátom a tretím štátom určuje rozhodné právo pre dedenie na základe objektívnych hraničných ukazovateľov bez toho, aby si zmluvné strany mohli zvoliť iné rozhodné právo, voľba práva štátnym príslušníkom tretieho štátu viazaného takouto zmluvou je vylúčená. Naproti tomu odlišné stanovisko zastáva poľská vláda, ktorá sa domnieva, že v prípade, že bilaterálna zmluva uzavretá medzi členským štátom a tretím štátom neupravuje voľbu práva v dedičských veciach a stanovuje len rozhodné právo v dedičskej veci, si štátny príslušník takéhoto tretieho štátu s bydliskom v členskom štáte, ktorý je viazaný takouto bilaterálnou zmluvou, môže zvoliť právo tohto tretieho štátu, a to aj v prípade, že právo zvoleného štátu neupravuje inštitút voľby práva v dedičských veciach.

- 15 V druhom rade vnútroštátny súd konštatuje, že ani v Poľsku neexistuje jednotný názor na výklad článku 75 nariadenia 650/2012. Vnútroštátny súd upozorňuje na skutočnosť, že podľa stanoviska Poľska ako jednej zo zmluvných strán citovanej medzinárodnej zmluvy z roku 1993 bolo opomenutie inštitútu voľby rozhodného práva pre dedenie zámerom zmluvných štátov, ktoré sú stranami predmetnej zmluvy. Ak by sa to považovalo za autentický výklad zo strany štátu, ktorý vypracoval a podpísal vyššie uvedenú zmluvu, bolo by potrebné ešte zistiť, či ukrajinská vláda vykladá vyššie uvedené ustanovenia zmluvy z roku 1993 podobným spôsobom. Vnútroštátny súd zároveň upozorňuje na skutočnosť, že 29. mája 2014 bola podpísaná Dohoda o pridružení medzi Európskou úniou a Európskym spoločenstvom pre atómovú energiu a ich členskými štátmi na jednej strane a Ukrajinou na strane druhej. Ako vyplýva z jej článku 24 ods. 1, Ukrajina a Európska únia vyhlásili, že budú rozvíjať justičnú spoluprácu v občianskych veciach a aproximovať ukrajinské právne predpisy s právom Európskej únie.
- 16 S odkazom na poľskú literatúru k tejto problematike sa vnútroštátny súd domnieva, že v rámci výkladu článku 66a ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (zákon zo 4. februára 2011 o medzinárodnom práve súkromnom) niektorí autori priznávajú nariadeniu 650/2012 prednosť pred bilaterálnymi zmluvami, ktoré Poľsko uzavrelo s Bieloruskom, Ruskom a Ukrajinou. Podľa iného názoru otázky vzťahu medzi nariadením 650/2012 a dohovormi rieši samotné nariadenie o dedičstve v článku 75 ods. 1 prvej vete, na základe ktorého boli tieto otázky vyňaté z pôsobnosti tohto nariadenia.
- 17 V nadväznosti na genézu článku 75 nariadenia 650/2012 vnútroštátny súd pripomína, že v pôvodnom znení bolo toto ustanovenie stručné a jasné, pričom v prípade kolízie právnych predpisov dávalo prednosť medzinárodným zmluvám s výhradou zmlúv, ktoré uzavreli členské štáty uplatňujúce predmetné nariadenie, kde znenie medzinárodných zmlúv ustupovalo zneniu tohto nariadenia, pričom sa

odkazovalo na vtedajší článok 307 Zmluvy o ES, ktorý zdôrazňoval potrebu odstrániť prípadné nezlučiteľnosti medzi Zmluvou a ustanoveniami dohôd s tretími krajinami, avšak normotvorca nakoniec od tohto odkazu upustil.

- 18 Na základe analýzy argumentov hovoriacich v prospech prednosti nariadenia 650/2012 vnútroštátny súd kladie ešte niekoľko ďalších otázok: okrem iného ohľadom eventuálnej diskriminácie obyvateľov EÚ, ktorí nie sú štátnymi príslušníkmi členského štátu EÚ a zastaranosti kolíznych právnych noriem obsiahnutých v mnohých medzinárodných zmluvách. Vnútroštátny súd sa tiež vzhľadom na doterajšiu judikatúru Súdneho dvora pýta, či by sa sloboda voľby rozhodného práva nemala považovať za nevyhnutný pilier justičnej spolupráce v občianskych veciach.
- 19 Vnútroštátny súd sa tiež obáva, že v prípade odmietnutia prednosti nariadenia 650/2012 existuje riziko, že v dôsledku uzavretých dvojstranných zmlúv budú rôzne členské štáty, ktoré uplatňujú uvedené nariadenie, z kolízno-právneho hľadiska rozdielne posudzovať dedičstvo po tom istom poručiteľovi. Poľsko zaväzuje bilaterálne zmluvy, ktoré obsahujú kolízne normy týkajúce dedičských vecí bez úpravy možnosti voľby práva so štyrmi tretími štátmi, ktorých mnohí štátni príslušníci často bývajú v Poľsku: s Ukrajinou, Bieloruskom, Ruskom a Vietnamom (ale aj s nástupníckymi štátmi bývalej Juhoslávie, ktoré nie sú členskými štátmi, ako aj s Kubou, Líbyou, Severnou Kóreou a Mongolskom). Nemecko má uzavreté takéto dohody s Tureckom, Iránom a nástupníckymi štátmi ZSSR. Rakúsko zasa s nástupníckymi štátmi bývalej Juhoslávie, ktoré nie sú členskými štátmi, ako aj s Iránom a Ruskom. Jednotné riešenie otázky hierarchie skúmaných právnych noriem sa teda javí dôležité tak z hľadiska právneho poriadku viacerých členských štátov, ako aj jednotnosti spoločného systému kolíznych noriem vytvoreného v rámci ich unifikácie, a tiež je potrebné na zabezpečenie jednotného výkladu v celej geografickej oblasti uplatňovania nariadenia 650/2012.